

ЎҚУВЧИЛАРНИ ОММАВИЙ СПОРТ СОҒЛОМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПЕДАГОГИК ЗАРУРАТИ

Араббоев Хуршидбек Хусниддинович

Муҳаммад ал-хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети
Фарғона филиали ўзбек тили ва гуманитар фанлар кафедраси катта ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6727756>

Аннотация. Мақолада ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириши жараёнига тайёрлаш орқали жисмоний тарбия ва спорт бўйича мунтазам машгулотларга барқарор қизиқиши ва ҳаёт учун зарур бўлган ҳаракат, меҳнат малакаларини тарбиялаш тизимини такомиллаштиришига эришиши асослари, ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириши жараёнига тайёрлашнинг ижтимоий-педагогик зарурати, унга таъсир кўрсатувчи омиллар, бу борадаги илмий тадқиқотларнинг мазмун-моҳияти тадқиқ этилган.

Калит сўзлар: ўқувчи, спорт, жисмоний тарбия, жисмоний етуклик, соғломлаштириши, жисмоний ҳаракат, меҳнат, жисмоний кўникма.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ ПОДГОТОВКИ ШКОЛЬНИКОВ К ПРОЦЕССУ МАССОВОГО СПОРТИВНОГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ

Аннотация. В статье обосновывается устойчивый интерес к регулярным занятиям физической культурой и спортом через подготовку школьников к процессу массового спортивного оздоровления и достижение совершенствования системы обучения двигательным и трудовым навыкам, необходимым для жизни, социально-педагогическая необходимость подготовки студентов к процессу массового спорта хорошее самочувствие, факторы.

Ключевые слова: школьник, спорт, физическое воспитание, физическая зрелость, восстановление, физическое движение, труд, физическое мастерство.

THE SOCIO-PEDAGOGICAL NECESSITY OF PREPARING STUDENTS FOR THE PROCESS OF MASS SPORTS RECOVERY

Abstract. In the article, the sustainable interest in regular physical education and sports training through the preparation of students for the process of mass sports wellness and the achievement of improving the system of training of movement and labor skills necessary for life, the socio-pedagogical necessity of preparing students for the process of mass sports wellness, the factors affecting it and the.

Keywords: schoolboy, sports, physical education, physical maturity, recovery, physical movement, labor, physical skill.

КИРИШ

Бугунги кунда жамиятимизнинг янги тараққиёт босқичида мактаб таълимини ислоҳ қилиш, ўқитиш сифатини оширишга қаратилган кўплаб ташкилий-педагогик ишлар олиб борилмоқда. Бу орқали узлуксиз таълимнинг бошланғич нуктасини тўғри ташкил этиш, самарадорлигини ошириш ва шу асосда кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш мақсад қилинмоқда. Бугунги глобаллашув шароитида бўлажак кадрларни ҳам ақлан, ҳам руҳан юксак сифатлар билан тарбиялаш билан бирга жисмонан соғлом ҳолда вояга етказиш вазифалари ҳам долзарблик касб этмоқда. Шу боис умумий ўрта таълим

тизимида жисмоний тарбияга алоҳида урғу бериш, ўқувчиларда жисмоний сифатларни ўстириш, соғлом турмуш тарзини шакллантиришга қаратилган таълимий-тарбиявий жараёни такомиллаштириш зарурати ортиб бормоқда. Бу жараёнда ўқувчиларни оммавий спорт ва соғломлаштириш фаолиятига йўналтириш ва бу орқали уларни жисмоний тарбиялаш муҳим аҳамият касб этмоқда. Бу эса мактаб таълимида ўқувчиларни оммавий спорт саломатлик жараёнига тайёрлаш тизимини такомиллаштириш вазифалари аҳамиятини ортириб юбормоқда.

Ҳозирги кунда таълим муассасаларининг олдига қўйилган муҳим вазифалардан бири ўқувчи ва талабаларни жисмоний соғлом бўлиб ўсиши учун жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишга ўргатишдир. Соғлиқни сақлаш деган ибора ҳозирда жуда кенг маъно касб этмоқда, унинг замонавий маъносини фақат саломатлик маъносидагина тушуниб қолмай, балки ҳар томонлама етук ривожланган ва юксак амалий ҳамда жисмоний ишлаш сифатига, ўзгарувчан иқлимга тезда мослашишга ўрганишдан иборат деб талқин қилиш мумкин. Айни техник юксалиш асри инсондан ҳаракатни тезкорлик билан моҳирона бошқара олишни, пухта жисмоний тайёргарликни талаб этмоқда. Бу нарсаларнинг барчасига асос эса кичик ёшдан бошлаб қўйилади. Шунингдек, «жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланиш одам организмни ҳар томонлама жисмонан ривожланиши ва мустаҳкамланиши, физиологик функцияларнинг такомиллаштириши ва соғломлаштиришга олиб келади. Шуғулланувчиларнинг ёши, жинси ва ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда тўғри уюштирилган жисмоний тарбия машғулотлари юқори самара беради. Акс ҳолда улар жисмоний тарбиянинг соғломлаштириш вазифасини ҳал қилиш борасидаги аҳамиятини йўқотади». Демак, спорт соғломлаштириш жараёнида асосий урғу жамиятда соғлом турмуш тарзини шакллантиришга қаратилган бўлади.

ТАДҚИҚОТ МАТЕРИАЛЛАРИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Ўқувчи-ёшларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлаш, уларда соғлом турмуш тарзини шакллантириш ҳамда жисмоний тарбия ва спорт таълими такомиллаштиришга доир тадқиқотларни уч қисмга – Ғарб мамлакатларида, МДХ мамлакатларида ва Шарқда ўрганилиши сифатида таснифлаш мумкин.

Ғарб давлатларида ўқувчи-ёшларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлаш, жисмоний тарбия имкониятларидан оқилона фойдаланиш, ёшларнинг ақлий ва жисмоний ривожланишини муштараклаштириш ва бу борада жисмоний тарбия таълим имкониятларини ошириш масалалари олимлардан В.Коледа, Ж.Харгривес, А.Ветт, Э.Задарко, Ж.Юнгер, З.Барабас, Д.Браун, А.Альперс, В.Бальсевич, Л.Вольф-Вендель, Ю.Г.Татур, В.Хутмахерлар томонидан тадқиқ этилган ва оммавий спорт орқали ижтимоий ҳаётда соғломлаштириш фаолиятини йўлга қўйишга доир махсус хулосалар илгари сурилган.

МДХ мамлакатларида ҳам оммавий спорт соғломлаштириш тизимини такомиллаштиришга қаратилган кўплаб тадқиқотлар олиб борилган. Айниқса ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлаш, соғлом турмуш тарзи маданиятини шакллантириш, гигиеник дунёқарашни ўстириш масалалари И.Мартын, В.Ильничка, О.Фадаева, З.Козбаев, В.Медведев, О.Маркевич, Н.Тихонова, П.Вертински, О.Отравенко каби олимлар томонидан ўрганилган.

Шарқ мамлакатларида ўқувчи-ёшларни жисмоний имкониятларини ошириш, спортни оммалаштириш, соғлом турмуш тарзига эришиш, жисмоний маданият сифатларини шакллантиришнинг педагогик жиҳатларини олимлардан Й.Сун, С.Сами, С.Маҳмудий, С.Агҳай, Я.Кочлар томонидан ўрганилганини эътироф этиш керак.

Ўзбекистонда жисмоний тарбия ва спорт методикасини такомиллаштириш, жисмоний маданиятни шакллантириш, ўқувчи-ёшларни соғлом турмуш тарзига йўналтириш, шунингдек, оммавий спорт соғломлаштириш тизимини такомиллаштириш ва жисмоний тарбия таълими самарадорлигини ошириш масалалари А.Абдуллаев, Ш.Х.Хонкелдиев, Н.Н.Азизходжаева, Р.С.Саломов, Э.А.Сейтхалилов, Ў.Қ.Толипов, Т.С.Усмонхаджаев, Д.Д.Шарипова, Ш.С.Шарипов, Ф.Р.Юзликаев, Т.Т.Юнусов, Р.Абдумаликов, Т.Зайниддинов, А.Маҳкамов каби олимлар томонида ўрганилган.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ

Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни ривожлантириш концепцияси қабул қилинган бўлиб, унга кўра, «жисмоний тарбия ва спортни фаол ривожлантириш, аҳолининг барча қатламларини, айниқса ёшларни жисмоний тарбия ва оммавий спорт билан мунтазам шуғулланишга жалб қилиш, жамиятда соғлом турмуш тарзининг фойдаси ва устунлигини кенг тарғиб қилиш, мамлакатда яратилган жисмоний тарбия-соғломлаштириш ва спорт инфратузилмасидан тўлақонли ва самарали фойдаланишни таъминлаш» асосий мақсад сифатида кўрсатилган. Ўқувчиларни жисмоний тарбиялашнинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат: Соғлиқни мустаҳкамлашга, чиниқтиришга ҳар томонлама гармоник ва жисмоний ривожланишига, ақлий ҳамда жисмоний иш сифатини оширишга ёрдамлашиш. Соғломлаштириш жисмоний ривожлантириш ҳамда ҳаракат малака ва кўникмаларини шакллантириш вазифалари жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланувчилар ёши, жинси ҳамда шахсий ҳусусиятларига қараб турли шаклларда бўлади. Ўқувчиларнинг жисмоний тарбияси уларни уйғун жисмоний ривожланиши ва организмни чиниқтиришга қаратилган бўлса, спорт билан шуғулланишда спорт тури бўйича мутахассисликка эришиш ва спортда юксак натижалар кўрсатишга йўналтирилган бўлади. Шунингдек, жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланувчиларнинг ёши, жинси, жисмоний тайёргарликлари, соғлиғи ҳамда қизиқишлари ҳам жисмоний тарбияни амалга оширишда муҳим роль ўйнайди.

Умумий ўрта таълим тизимида ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига йўналтиришнинг асосий мақсади аста-секинлик билан уларни жисмоний камолотга эришиши ва шу аснода ҳаётга, ижодий меҳнатга ва Ватан муҳофафасига тайёрлашни назарда тутати. Бу жараёндаги умумий вазифаларга билим бериш, жисмонан тарбиялаш ва соғломлаштиришни киритиш мумкин. Шунингдек, ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлашнинг хусусий вазифалари ҳам мавжуд бўлиб, уларга: ўқувчиларнинг соғлиғини мустаҳкамлаш, ривожлантириш ва чиниқтириш; турли хилдаги меҳнат фаолиятига тайёр бўлиш учун шу ёшга хос бўлган жисмоний сифатларни ривожлантириш; ҳаёт учун керакли ҳаракат малакалари ва кўникмаларини ривожлантириш ва кейинчалик керак бўладиганлари билан қуроллантириш; ўқувчиларга жисмоний маданиятга оид янги билимларни бериш; ўқувчиларни жисмоний машқлар

билан мунтазам шуғулланишига қизиқтириш ва унга одатни шакллантириш кабилар киради.

Мактаб таълими жараёнида ўқувчилар билим олиш ва ақлий ривожланиш билан бирга жисмоний ҳолати, биологик ривожланиши, организмнинг тузилиши ҳам такомиллашиб боради. Шу боис бшланғич таълимдаёқ ўқувчиларнинг табиий шаклланишида гармоник ривожланишини йўлга қўйиш керак бўлади. Бу орқали марказий нерв тизимидаги бошқариш функцияси, ҳаракат таянч аппарати фаолияти ишини, юрак-томир, нафас олиш органлари ишини янада ривожлантиришга эътибор берилади, булардан ташқари қоматни тўғри тута билишга ўргатилади. Бу жараёнга шахсий гигиена қоидаларига оид билимлар қўшиб бериш билан тарбия жараёни такомиллаштириш талаб этилади.

Ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлаш ва уларнинг жисмоний имкониятларини спорт орқали намоён қилишга имкон беришнинг асосий восита қилиб бошланғич синфлар учун гимнастика, енгил атлетика, ҳаракатли ўйинлар, экскурсия ва саёҳат ҳамда табиат қўйнида ўйналадиган ўйинлар ва жисмоний машқлар олинган бўлса, умумий ўрта таълимнинг юқори босқичларига жисмоний тарбия ва спорт турлари билан бирга соғлиги ёмонлашган болаларга махсус машғулотлар – даволаш гимнастикаси тарзидаги ёки махсус тиббий гуруҳга ажратилган болалар учун алоҳида машғулотлар йўлга қўйилиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Ўқувчиларни спорт соғломлаштириш жараёнига йўналтирувчи дарс машғулоти – жисмоний тарбия машғулотларининг тизимли шакли бўлиб, бир хил ёшдаги, бир хил контингентдаги болаларга белгиланган вақт ичида дастур мавзуларини ўқитиш жараёни тушунилади. Бундай тизимли ва аниқ ёш чегараси учун мўлжалланган машғулотлар ўқувчиларнинг саломатлигига, соғлом турмуш тарзини шакллантиришларига ижобий таъсир кўрстади. Шу билан бирга уларда спорт турларига, спортнинг ижтимоий ҳаётга ва саломатликка кўрсатадиган таъсирига шахсий ва интилувчан муносабат шаклланади. «Соғлом турмуш, фаол оптимал ҳаракат активлиги ўзининг назарий асосларига эга, лекин бу муаммо ҳозирги кунгача тўлиқ ўрганилмаган. Умумий ва махсус адабиётларнинг тахлили ва мустақиллигимиздан кейинги даврда ўтказилган илмий тадқиқотларнинг тахлилий натижалари мавзу бўйича фундаментал тадқиқотлар ўтказиш лозимлигини кўрсатмоқда. Соғлом турмуш тарзи жисмоний маданияти таркибидаги соғломлаштириш тренировқаларининг назарий ва амалий асосларига оид билимлар, амалий малакалар жамият аъзосини соғлом турмуш тарзи жисмоний маданиятига эгалигидан далолат бериши жисмоний маданиятга эгаликнинг белгиси эканлиги исботланган». Шундай экан, жамиятни, миллатни соғломлаштириш орқали уни улуғвор мақсадлар сари йўналтириш имконини беради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 январдаги «Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ПФ-5924-сон Фармонида ҳам «жисмоний тарбия ва спортни оммалаштириш, аҳоли ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, имкониятлари чекланган шахсларнинг жисмоний реабилитацияси учун зарур шарт-шароитлар яратиш ҳамда мамлакатнинг халқаро спорт майдонларида муносиб иштирок этишини таъминлаш борасида» кўплаб чора-тадбирлар белгиланаётганлиги қайд этилган ҳолда «жисмоний

тарбия ва спорт соҳасида аҳоли соғлиғини мустаҳкамлашга кўмаклашадиган аниқ дастурларни амалиётга жорий этиш, ёшларни спортга кенг жалб қилиш ва улар орасидан иқтидорли спортчиларни саралаб олиш, спорт турлари бўйича юқори натижаларни таъминлайдиган маҳоратли спортчилар билан миллий терма жамоаларни шакллантириш ва тренерлар учун кўшимча шарт-шароитлар яратиш зарурати» ҳам алоҳида таъкидлаб ўтилган. Бу орқали жамиятни соғломлаштириш, инсонларда соғлом турмуш тарзини қарор топтириш, шу билан бирга ёшларни оммавий спорт соғломлаштириш ишларига йўналтириш, жисмоний имкониятларини ошириш, жисмоний имкониятларини спорт турларидан ўзини намоён қилишга қаратиш вазифалари устуворлик касб этмоқда.

Ўқувчилар ўртасида соғломлаштириш тадбирларини кенг жорий этиш ва бу орқали уларда соғлом турмуш тарзини қарор топтириш, шу билан бирга уларни спортга соғлом йўналтириш, спорт билан мунтазам шуғулланишлари учун уларнинг саломатликларини тизимли назоратга олиш мақсадида «спорт турлари бўйича 18 ёшгача бўлган ҳудудий терма жамоа аъзоларини ҳудудий болалар кўп тармоқли тиббиёт марказларининг ўсмирлар бўлимларида ва ундан катта ёшдаги ҳудудий терма жамоа аъзоларини туман ёки шаҳар кўп тармоқли марказий поликлиникаларида мунтазам равишда чуқурлаштирилган тиббий кўриқдан ўтказиб бориш механизмини жорий этиш»га қаратилга изчили ташкилий-ҳуқуқий ишларни амалга оширилаётганлиги ҳам бу борадаги ишларнинг ажралмас қисми ҳисобланади.

МУҲОКАМА

Ўзбекистоннинг янги тараққиёт стратегиясида ҳам ёшларни спорт турларига йўналтириш, ҳудудларнинг имконияти ва хусусиятидан келиб чиққан ҳолда уларни турли спорт турларига ихтисослаштириш вазифалари ҳам давлат раҳбарининг тегишли фармонида алоҳида қайд этилган. Унга кўра, «спортчи ёшларни саралаш ва катта спортга иқтидорли спортчиларни танлаб олиш, спорт захирасини шакллантириш тизимини йўлга қўйиш, ёшлар орасида спортни оммалаштиришда юқори натижаларга эришиш мақсадида ҳудудларнинг ўзига хос хусусиятлари, аҳолининг қизиқиши ва хоҳиш-истакларидан келиб чиқиб, умумтаълим мактаблари камида биттадан устувор, истиқболдаги, ривожланаётган, шу жумладан миллий спорт турларига ихтисослаш» тирилиши белгиланган бўлиб, бу орқали ўқувчиларни оммавий спортга йўналтириш, ўқувчилар ўртасида соғломлаштириш фаолиятини уларнинг кундалик юмушига айлантириш, шу билан бирга бу борадаги педагогик жараёни такомиллаштириш тизимини яратиш ҳам муҳим вазифалардан бўлиб қолмоқда.

Бугунги кунда умумий ўрта таълим тизимида жисмоний таълим ва спорт тайёргарлигига доир педагогик фаолиятда, спорт мактаблари фаолиятида, умуман ўқувчи-ёшларни оммавий спорт ва соғломлаштириш ишларига йўналтиришда, оммавий спорт тадбирларини ўтказишда, шу билан бирга, ёшларнинг бўш вақтларини мазмунли ташкил этиш, спорт таълими муассасаларида замонавий талаблар асосида машғулотлар олиб боришга тўсқинлик қилаётган бир қатор муаммо ва камчиликлар сақланиб қолмоқда. Унга кўра, «спорт таълими муассасаларига иқтидорли болаларни қабул қилиш, шунингдек, ўқув жараёнида турли шаклдаги коррупция элементларига барҳам бериш бўйича самарали механизмларни жорий қилиш талаб этилмоқда, ўқувчилар сони қувватига нисбатан кўп бўлган ҳудудларда ягона бўлган спорт мактабларида соғлом рақобат муҳити йўқлиги

туфайли талаб даражасидаги спорт тайёргарлиги сифати таъминланмаяпти ҳамда спорт муассасалари фаолиятига бевосита раҳбарлик қилувчи ижро этувчи ҳокимият органлари ишининг очиклик ва шаффофлик даражаси етарли эмаслиги, жамоатчилик назоратининг заифлиги, баъзан эса мутлақо мавжуд эмаслиги ҳаддан ташқари бюрократияга ва коррупциянинг ҳар хил шаклларда намоён бўлишига олиб келмоқда». Демак, ўқувчиларни оммавий спорт ва саломатлик жараёнига йўналтиришга тўсқинлик қилаётган тизимдаги мавжуд муаммоларга қарши курашишнинг янгича механизмларини жорий этиш, спорт муассасалари фаолияти очиклиги ва шаффофлигини таъминлаш, мактаб таълимда жисмоний таълимга нисбатан масъулият билан ёндашиш ва бу жараённи назорат қилиш мезонларини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Шунингдек, ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлашда мавжуд имкониятларни тўғри фойдаланилмаётгани, «худудларнинг хусусиятидан келиб чиқиб, олий таълим муассасалари ва умумтаълим мактабларининг спорт иншоотлари ҳамда кадрлар салоҳиятидан етарлича фойдаланилмаётгани, умумтаълим мактаблари ўқувчилари ўртасида спорт мусобақалари ва жисмоний тарбия фанидан олимпиадаларни ташкил этиш ҳамда шу орқали ғолиб ўқувчиларни Болалар ва ўсмирлар спорт мактабларига саралаб олиш, селекция ишлари тизимли амалга оширилмаётгани ҳамда мактабларда ўқувчиларни жамоавий спорт ўйин турларига жалб этишга етарлича эътибор қаратилмаётгани, жисмоний тарбия ва оммавий спортни оммалаштириш, шунингдек, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш соҳасига инновацион технологиялар жорий этилмаётгани» ҳам кўплаб муаммоларни келтириб чиқроқда, иш самарадорлигига салбий таъсир кўрсатмоқда, бу эса ўқувчиларда ўзи қизиққан спорт тури бўйича иқтидорини намоён қилиш имкониятидан мосуво этмоқда.

Бошқа томондан, умумтаълим мактабларида ўқувчиларни оммавий спортга йўналтиришда ҳамда оммавий спортни ривожлантиришда самарадорликка эришаётган жисмоний тарбия ўқитувчиларини рағбатлантириш йўлга қўйилмаганлиги сабабли уларнинг ўз спорт тури бўйича қўшимча машғулотлар олиб бориш мотивацияси пасайиб кетмоқда. Бу эса уларнинг педагогик фаолиятига салбий таъсир кўрсатмоқда. Ўқувчилар билан ишлаш сифати ва самарадорлиги рағбатлантириш тизимини ёки меҳнатга ҳақ тўлашнинг пастлиги асосида янада пасайиб кетмоқда.

ХУЛОСА

Умуман олганда, болаларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлаш тизимини такомиллаштиришда кичик ёшдан болаларда спорт билан шуғулланишга соғлом, кучли ва таъсирчан мотивацияни шакллантириш ҳамда уларнинг муайян кўрсаткичлари асосида қайси спорт билан шуғулланишини аниқлаш, мустақил режалаштириш қобилиятини ривожлантириш талаб этилади. Шу билан бирга, соғломлаштириш ва бошланғич тайёрлов босқичларида болаларни биринчи навбатда умумий жисмоний ривожланиш ва бирор-бир спорт турига бўлган қизиқишларини кўллаб-қувватлаш, шуғулланувчиларнинг «жисмоний тарбия» фанини ўзлаштиришига кўмаклашиш ҳам узлуксиз таълимнинг илк босқичларидаги муҳим вазифалардан бири ҳисобланади.

Хулоса қилганда, бугунги кунда ўқувчиларни спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлашнинг ҳам ижтимоий, ҳам педагогик долзарблиги ортиб бормоқда. Бу эса,

узлуксиз таълимда жисмоний таълимнинг янгича механизмларини ишлаб чиқиш заруратини ортириб юбормоқда. Шу боис, ўқувчиларни оммавий спорт соғломлаштириш жараёнига тайёрлаш тизимини такомиллаштириш орқали бу фаолиятнинг самарадорлигига эришиш мумкинлиги илгари сурилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Норқобилов М.Н., Мирходжаева З.С., Маҳмудов В.В. Жисмоний маданият ва спорт машғулотларида соғлом турмуш тарзини талабалар онгига сингдиришда педагогик ёндашувлар. Монография. Тошкент.: ТИҚХММИ, 2019, -Б. 4.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «2019 — 2023 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида» 118-сон. Қарори. 2019 йил 13 февраль.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» тўғрисидаги ПФ-5924-сон Фармони. 2020 йил 24 январь.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» тўғрисидаги ПФ-5924-сон Фармони. 2020 йил 24 январь.
5. Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортни 2025 йилгача ривожлантириш концепцияси. 2020 йил 24 январь.
6. Bakhromovich SI. The impact of managerial professional development on the effectiveness of Higher Education institution management. *Academia: an international multidisciplinary research journal*. 2020;10(12):1014-20.
7. Siddikov, I. B. (2019). Философско-педагогические аспекты развития интеллектуальной культуры студентов. *Вестник Ошского государственного университета*, (3), 38-42.
8. Bakhromovich, S. I. Development trends and transformation processes in academic mobility in higher education in Uzbekistan and the world.
9. Bakhromovich, S. I. (2021). A comparative induction of the epistemological and theological views of medieval Islamic oriental scholars. *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities*, 1(1.7 Philosophical sciences).
10. Bakhromovich, S. I. (2021). Views on the role of science in human and society life in islamic teaching. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 1(3), 79-86.
11. Bakhromovich, S. I. (2020). Effects of Objective and Subjective Factors to Develop Intellectual Culture of Youth. *Canadian Social Science*, 16 (2), 55-59 p.
12. Bakhromovich, S. I. (2018). Social and philisophical performance of making youth's intellectual culture. *European science review*, (7-8).
13. Bakhromovich, S. I. (2020). Analysis Of Modern Approaches To Ensuring The Effectiveness Of Management In Higher Education Institutions. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(12), 364-369.
14. Bakhromovich, S. I. (2021). Philosophical comparative studies of the epistemological and theological views of medieval eastern scholars. *Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation*. Turkey, 2021. №32 (3), (Scopus) – P. 30338-30355

15. Bakhromovich, S. I. (2022).Dialectical and synergetic features of the development of theological and epistemological views in medieval eastern islam. *European Journal of Humanities and Educational Advancements (EJHEA)*, - Las Palmas, Spain, Volume 3, Issue 2 February, 2022. – P. 79-83